

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Facilis Et Succincta S.S. Canonum Doctrina

Pirhing, Ehrenreich

Dilingæ, 1690

Titvlvs XIX. De Probationibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61641)

TITVLVS XIX.
DE PROBATIONIBVS.

§. I.

Quid, & quotuplex sit probatio?

Rectè definitur probatio in genere, quòd sit actus judicialis, quo per instrumenta, aut testes, aut idonea argumenta de re controversa Iudici fit fides. Dividitur autem prius in artificialem, quæ arte & industriâ probantis ex ipsa causa & circumstantiis facti desumitur, & in inartificialem, quæ à testibus v. g. extra causam ad fidem faciendam assumitur. Secundò dividitur in plenam, & semiplenam: plena plenam facit fidem de re in iudicium deducta, ut ad sententiam ferendam Iudex plenè instructus sit: Semiplena, quæ etiam imperfecta dici potest, est illa, quæ aliquam quidem, non tamen plenam fidem Iudici facit, ut ex illo iure moveri possit ad sententiam ferendam pro hac vel illa parte, &c. addunt aliqui mixtam, quæ ex duabus semiplenis probationibus fit, quæ si ad eundem finem tendant, conjunguntur (saltem in causis Civilibus) ad unam plenam probationem faciendam, (sive sint ejusdem, sive diversi generis probationes) non autem si ad diversos fines tendant; cum in illo casu, quæ singula non probant, collecta juvent, iuxta *Gloss. fin. in c. Cum causam 13. h. 2.* In hoc verò casu, cum ad diversa tendant, non possunt unum idèmq; probare. Tertio, dividitur in judicialem, quæ fit

in iudicio post litis contestationem, & qua iudicium strictè inchoare dicitur, & in extrajudicialem, quæ fit extra iudicium, vel ante litis contestationem. Quarto denique alia juris, alia facti probatio aliquibus dicitur, quæ si velit, quòd jus aliquando probandum sit, aliquando verò factum, verum quidem dicit de facti probatione, de juris autem probatione admitti non debet, cum ea, quæ juris sunt, non indigeant probatione, tanquam per se certa, & Iudici nota,

§. II.

Cui incumbat onus probandi, vel quis probare debeat,

Affirmanti incumbere onus probandi ordinariè communis regula docet, & hinc tam in Civilibus, quàm in Criminalibus, tamen Spiritualibus, quàm temporalibus, &c. actor, sive accusator probare debet suam affirmationem, & reus suam exceptionem affirmativam, nisi absolucè ob præsumptionem juris pro actore, totum probandi onus transfertur in adversarium, iuxta *L. Cum de indebito 25. ff. h. 2. & c. Vnicum. V. Eccles. benef. fin. dimi. conf. junctâ Glossâ V. Actore non probante, & juxta receptam Gloss. in c. Ex insinuatione 3. V. Probare potuerit. De procurat. Vel nisi spontè in se receperit Reus onus probandi, aut à Iudice*

Judice juramentum probationis loco Reo deferatur, quod accipere debet. Et quamvis ille, qui absolute negat factum aliquod, non teneatur probare: eò quod *juxta c. Bona. 23. De elect.* negantis factum per rerum naturam (sive secundum cursum naturæ loquendo) nulla sit probatio, & non entis nullæ sint differentia; proprietates, definitiones, &c. ex quibus probationes desumi debent, potest tamen nonnunquam per juramentum proprium delatum, propositio etiam negativa probari; vel per præsumptiones, ita ut saltem onus probandi in adversarium rejiciatur; vel quod super negativa propositione fundat intentionem suam allegans; vel per negantis propriam confessionem, si tamen talis confessio probatio dici potest. Quin imò, si propositio negativa facti determinata sit, ad certum locum, tempus, vel alias circumstantias potest probari saltem indirectè, circumstantias tales, quæ sub sensum cadunt, probando; (& sic qui asserit, se tali tempore in loco tali non fuisse, probat negativam, se non occidisse talem in tali loco, se cum hoc non contraxisse tali tempore, &c.) vel si propositio negativa facti prægnans sit, virtualiter saltem & implicitè propositionem affirmativam continendo, directè etiam ea probari potest, quo modo probat, se non liberè renunciâsse, qui probat coactum se renunciâsse; vel quando contra juris præsumptionem negatur in aliquo qualitas de jure requisita, quod probari debet, quia quilibet præsumitur esse idoneus, nisi contrarium probetur.

¶(o)¶

§. III.

Quis probare debeat in judiciis communibus, & quomodo probationes utriusque partis litigantis fieri, & recipi debeant in interdicto retinendæ possessionis?

IN Judiciis communibus, sive duplicibus (cujusmodi sunt hæc tria *Famulæ herciscundæ, Communi dividundo, & Finium regundorum*) uterque litigantium probare debet, quia quilibet sicut Actor & Reus est, prout habetur in *Inter. 44. §. Qui familia. 4. ff. Famulæ herciscundæ. Et c. Ex literis. 3. b. t.* tamen, ut qui prior ad iudicium provocavit, magis Actoris, quam Rei locum habeat, & prior de calumnia juratus debeat.

In interdicto retinendæ possessionis, quando utraque pars contendit, se in solido possidere eandem rem, uterque Reus & Actor est, & utriusque probationes à Iudice recipi debent, cum possessionis, tum tituli, si offerant se ad illum probandum, ut exinde appareat, pro qua parte pronuntiandum sit, præsumitur ex *c. Licet causam 9. b. t.* vel ut appareat, quis habeat possessionem antiquiorem.

§. IV.

Vtrum Reus teneatur exhibere Actori ad probandam intentionem ejusdem instrumenta, seu documenta contra se? Et an Actor, quando plene probatus, cogi possit ad jurandum?

REUS in iudicio conventus non tenetur exhibere propria instrumenta Actori contra se, ad fundandam illius intentionem.

entionem, prout habetur in *e. Ex Epistola. i. h. e.* (neque enim æquitas permittit, ut Reus contra se Actorem instruere cogatur) nisi instrumenta, quæ exhiberi petuntur, non tam sint propria unius, quam communia utrique parti, vel ratione proprietatis, vel ratione causæ, vel quando facta sunt pro cautione plurium; vel quod facta sint à persona publica, ex publico, officio &c. quin etiam sua instrumenta Reus edere debet Actori petenti, si hic fundatam suam intentionem habeat, circumstantiam tamen aliquam, quæ intervenit, ignoret (cùm in tali casu non petantur instrumenta ad principaliter impugnandum) vel si ipse Reus suis in iudicio instrumentis contra Actorem utatur, & necessaria hæc sint ad Actorem instruendum, utrum ligare velit, ad replicam formandam &c. vel si ex speciali privilegio jus habeat, ad petenda Rei instrumenta, quale privilegium Fiscus habet (saltem in causis civilibus) Ecclesiæ, Hospitalia, & alia loca pia &c. & ex probabili causæ aliarum favorabiles (nisi contraria praxis obstet) causæ usurarum restituendarum, causæ Matrimoniales, & quando agitur de salute animæ.

Qui autem in iudicio suam intentionem plenè probavit, non potest compelli, ut id ipsum etiam juramento confirmet, non obstante contrariâ consuetudine, quæ non valet, uti patet ex *c. Sicut consuetudo. h. t.* cùm in tali casu juramentum fieret absque ulla causa, quod illicitum, & irrationabile est, ita ut etiam licet possit Actor juramentum iudiciale sibi delatam recitare, si intentionem suam plenè probavit, cùm juramentum

Erking. Compend.

hoc adhiberi non debeat litis decisiæ causæ, sed litis decidendæ.

§. V.

De illis, quæ probata sunt in genere, & in specie de probatione ætatis.

Probatio in genere versatur circa facta incerta, & de quibus dubitatur (cùm notoria probationem non requirant, *c. Super eo 3. De testib. cogend.*) quæ in iudicium deducta sunt, & ad causam pertinent, & probari possunt.

In specie verò de ætate si dubitetur, ille probare eam debet, qui suam intentionem vel exceptionem fundat super ea, prout etiam colligitur ex *c. In presentia 8. h. t.* nisi ex sola corporis constitutione inspecta probabilem coniecturam habens de ætate Judex, onus probandi in alium transferat, vel nisi probato actu principali, ad cuius valorem necessariò certa ætas requiritur, accessoriè & ex præsumptione ætas sufficienter probata sit, duobus enim modis ætas probari potest, videlicet, per testes scilicet qui partui v. g. interfuerunt &c. & præsumptivè, per iudicia scilicet, & coniecturas ex constitutione corporis, ex Instrumento Matrimonij &c.

§. VI.

De probatione Virginitatis.

Ex *c. Proposisti, 4. h. t.* habetur, quod Virginitas Mulieris satis probetur per proprium illius juramentum, & testimonium septem mulierum (aut pauciorum etiam); modò fuerint honestæ, bonæ famæ, & in hac re petitz) quæ ex aspectu corporis eam Virginem esse, testentur, quamvis de contrario juret Ma-

Q9

KIUS

ritus V. G. cum hujus juramentum semiplenam tantum faciat probationem, illius autem juramentum cum testimonio mulierum plene probet, nisi tale Mulierum testimonium per alias æque bonæ qualitatis Mulieres fuerit reprobatum. c. *Causam* 14. h. t.

§. VII.

De probatione, sive modo probandi filiationem.

Difficilis probationis est filiatio, & plerumque pro parte patris ex præsumptionibus tantum desumitur; talis autem præsumptio est, primò si quis natus sit ex conjugatis in una domo cohabitantibus (etiam si constet, quòd eodem tempore cum aliò etiam viro adulterij consuetudinem habuerit uxor) pro legitimitate in favorem filij, & Matrimonij præsumente jure, ita ut hæc præsumptio etiam ad illum casum extendatur, quo uxor extra domum quidem Mariti habitavit, hic tamen sæpius ad illam accesserit, vel si nata fuit proles ex concubina, quam quis domi habuit, quo in casu illegitimus quidem filius habebitur, ex hoc tamen Patre genitus præsumetur, præsertim si patrem hujus confessa fuit Concubina, & filium agnoverit Concubinarius, juxta c. *Per tuas* 10. h. t. Hinc secundò præsumitur quis filius esse horum, vel hujus parentis, si ab his vel horum aliquo filius appellatus sit, & ab eis ut filius habitus, tractatus, & educatus sit, tam enim constituitur in quasi possessione filiationis, ut verè filius horum, aut hujus præsumatur, donèc contrarium probetur, ut ait *Glossa in cit. c. Per tuas* 17. *Nominato*; Et quamvis hæc ipsa *Glossa* rectè notet, solam nominationem

filij non facere aliquem filium, quòd filiatio à natura provenit, si tamen nominatione tali ea concurrant, quòd non faciliè nisi filio à Patre exhibitò paternam illi curam adhibendo, nominando eum in judicio, in instrumento publico &c. filium surum, annotando natiuitatis diem inter alios liberos de factis probant filiationis quasi possessionem, ita ut huic non obstit, etiam si pro modum à Patre v. g. repudietur, rejiciatur, ac negetur esse suus filius, quia jus acquisitum filio ab eo, si factò aufferri non potest, & nimis dignum est, ut ait Pontifex, quòd quisque voce dilucidè contestatus est, eundem casum proprio suo testimonio infirmare, eique resistere. Tertia quoque conjectura est, ex qua possit probari filiatio, communis fama, & quæ præsertim domesticorum, consanguineorum, ac vicinorum, quòd talis sit communiter nominatus, vel habitus, ac tractatus ut filius, cui conjecturæ multò adminiculatur conjectura, quæ desumitur ex effigie & similitudine hominum cum alio, quæ quidem conjectura, si sola sit, nihil probat, & fallax est, si accedat alij præsumptioni in iure tractatæ, non omnino vana est.

§. VIII.

Quomodo probandi sint consuetudines seu limites locorum?

Per libros antiquos, testes, instrumenta &c. alia adminicula probari sine dubio potest. c. *Cum causam* 13. patet, Quamvis tamen libri & scripturæ antiquæ privatæ plenam fidem semper non faciunt, (nulli enim communiter à Maioribus nostris fides illis habetur)

habita, aut in loco publico asserta, & repetere fuerint) tribuitur tamen his aliqua veneratio, & auctoritas probandi, & quidem fidem plenam faciunt in causis nulli præjudicantibus, aut ex qui præiudicii, ut quod Ecclesia sit consecrata, infans hic sit baptizatus &c. cum in talibus casibus nemo præsummi possit, quod fallere velit, & quod in talibus antiquis factis leuiore probationes sufficiant. Quamvis autem libri antiqui habeantur, quamvis aliqui velint, hominum memoriam debere eos excedere, alii 40. annos requirant, rectius tamen hoc prudenti Iudicis arbitrio relinquatur.

§. IX.

An, & qualiter fidem faciant, seu probent littere Episcopi, vel alterius Ordinarii Iudicis, & quomodo reprobari possint per Testes Instrumentum, tanquam falsum nomine Collegii seu Universitatis confectum?

AD primam quæstionem 2. Litteras tales fidem facere ad probandum aliquem excommunicatum, si non magnum exinde præiudicium alteri inferatur, & subscriptione illius aut sigillo munitæ sint, donec oppositum probeatur. c. Post cessionem 7. h. t. ob auctoritatem scilicet, & specialem ipsi debitam reverentiam.

Ad secundam quæstionem 2. quod singulæ personæ alicujus Collegii vel conventus possint sub juramento reprobare Instrumentum falso sigillo obsignatum, & confectum nomine Collegii seu Universitatis. c. Tertio Loco s. h. t. Sunt enim in tali causa singuli in favorem suæ Eccle-

siæ contestes, quod fieri potest, cum causa Collegii non sit principaliter causa singulorum, sed causa Universitatis.

§. X.

Quam vim probandi habeat narratio facti alicujus in Literis sedis Apostolica?

PLenè probare talem narrationem, si super illâ, gratis, aut intentio Papæ fundetur, & versentur in causis beneficiabilibus, aut spiritualibus graviter alteri non præjudicantibus ex Clement. Literis. Vnica h. t. patet. Quamvis enim regulariter narrationi tali alicujus inferioris non credatur, ob specialem tamen prærogativam Papæ & ob festigium tantæ dignitatis tali narrationi à Papa suis literis insertæ creditur, si tamen factum proprium narretur; si enim factum alienum narretur, super quo se fundet gratia, & intentio Papæ, plenam quidem fidem facit narratio talis, ita tamen, ut contra eam admittatur probatio. Si verò intentio Papæ super his, quæ in literis illis narrentur, non fundetur, tum nihil probant, ut patet ex c. si Papa. 10. De privileg. in 6.

§. XI.

De probationibus, & aliis actis Iudicii in scriptum redigendis; & de actis prioris iudicii exhibendis aliis Iudicibus, ad quos causa pervenit.

Universa iudicii acta ex mandato Iudicis conscribenda esse, ex c. Quoniam contra 11. h. t. patet, à Notario sci-

Q92

sci-

scilicet, vel si hic haberi non possit, ab aliis duobus viris idoneis, qui Notarii locum suppleant, ad cavendas scilicet multas Litigantium tricas, & fraudes Judicum, nisi causæ essent valde exiguæ, & leves, ubi vix præjudicium aliquod timeri potest. Neque tamen ad acta iudicii probanda præter Iudicem & Tabellionem, qui in præsentia Iudicis, & ex huius mandato ea scripsit, alii testes requiruntur, cum utriusque officium sit publicum, & ex consuetudine tantum ad sententiam definitivam testes alii adhibentur.

Quod si verò causa ad alium Iudicem devolvatur, acta & processus prioris iudicii ei exhiberi, & ad eum transmitti debent, prout habetur in *c. Causam 11. de testib. & ex c. Cum bona 15. h. t.* desumitur, ita ut fidem faciant etiam in altero iudicio, inter easdem personas, & in eadem causa. Sive sint acta ordinatoria iudicii, sive sint acta probatoria, seu instructoria causæ, & ad merita litis, ejusque decisionem spectantia, nisi per lapsum temporis, aut absolutionem ab observatione iudicii, instantia iudicii precepta sit.

§. XII.

Quomodo, quando, & ubi facienda sit probatio, & quis sit finis illius, & effectus.

Fieri debet probatio secundum formam Libelli, cum secundum illam pronuntiandum sit, & consequenter Iu-

dex secundum Libelli formam instrui debet, & moveri; & hinc clara etiam debet esse, & certa, & in questione (specie) non sufficit probare genus, sed species probari debet, sive fiat in loco iudicii, sive extra, ubi Iudex testes recipere vult. Facienda autem est ordinariè post litem contestationem, ut supra dictum, ita tamen, ut prius probetur Actoris intentio, quam Rei exceptio, cum Actore non probante absolvens sit Reus (saltem ab observatione instantiæ) etiam si nihil egerit, neque publicata testimonia, & postquam causa conclusum est, admittenda est probatio super eisdem articulis, promittitur ex *c. Intra 6. h. t.* (nisi super articulis de novo emergentibus, ut supra dicitur) cum per talem in causa conclusionem censeantur partes renuntiare anterioribus probationibus.

Finis autem probationis est, Iudicem fidem facere, & ut intelligat licet, quatenus sententiam ferre debeat, cui faciendæ probatio, & hic secundum allegata probata, sententiam ferre, ne licentia suam, condemnandus in id, quod Litigatoris interest. Neque est contra probationem factam purgatio canonica admittenda, cum innocens ille in foro esse non possit, qui plenè probatus est, esse nocens. *c. Ad nostram 12. h. t.* & sæpe ut sic crimina impunita requeantur cum magno Reipublicæ damno.

